

Małgorzata Nikoniuk¹

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
malgorzata_kijewska@wp.pl

„W imię społecznego dobra”. Czyny społeczne i partyjne na terenie województwa białkopodlaskiego w latach 1975-1989. Przyczynek do dalszych rozważań

“In the name of social good.” Social and political acts in the Białkopodlaskie voivodship in the years 1975-1989. Contribution to further considerations

ABSTRACT

The Polish People’s Republic, as a closed period in the modern history of Poland, undoubtedly deserves a detailed scientific analysis. This article is an attempt to describe individual social undertakings organized in the Białkopodlaskie voivodeship as part of social and political activities. The main source analyzed were the reports of the Provincial Planning Commission and the KW PZPR documentation in Biała Podlaska. The discussed issue has not been investigated so far and constitutes an introduction to further research.

Keywords: social acts, political acts, PRL, PZPR, communism, Białkopodlaskie voivodship

STRESZCZENIE

Polska Rzeczpospolita Ludowa jako zamknięty okres najnowszej historii Polski niewątpliwie zasługuje na szczegółową analizę naukową. Niniejszy artykuł stanowi próbę opisu poszczególnych przedsięwzięć społecznych organizowanych na terenie województwa białkopodlaskiego, w ramach czynów społecznych i partyjnych. Podstawowym źródłem, poddanym analizie były sprawozdania Wojewódzkiej Komisji Planowania oraz dokumentacja KW PZPR w Białej Podlaskiej. Omawiane zagadnienie nie było dotychczas badane i stanowi wstęp do dalszych badań.

Słowa kluczowe: czyny społeczne, czyny partyjne, PRL, PZPR, komunizm, województwo białkopodlaskie

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9373-1547>

W okresie PRL najbardziej rozpowszechnionym rodzajem, ogólnie planowanych działań zbiorowych były tzw. „czyny społeczne”. W ówczesnym czasie w Polsce nie było miejsca na spontaniczne przedsięwzięcia, ponieważ każda aktywność, a w szczególności ta polityczna, była organizowana i kontrolowana przez Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą (PZPR)². Czyn społeczny propagowany był przez komunistów, jako nieodpłatna forma dobrowolnej aktywności społecznej, wykonywanej poza zakresem obowiązków służbowych. Podejmowana ona była przy wymiernej odgórnej stymulacji przez różne grupy społeczne, zawodowe oraz samych mieszkańców poszczególnych miejscowości, poprzez wykonywanie prac fizycznych³. Formalnie, pojęcie czynu społecznego weszło do powszechnego obiegu, po opublikowaniu przez Prezydium Rady Ministrów *Uchwały z dnia 17 grudnia 1955 r. w sprawie czynów społecznych oraz pomocy Państwa w ich organizowaniu i realizacji*⁴. Natomiast czyny takie, wykonywane na dość ograniczoną skalę, funkcjonowały już w połowie lat 40. XX w. Dawniej istniały pod nieoficjalną nazwą „prace społeczne”. Po kilku latach wprowadzono kolejną *Uchwałę z dnia 20 września 1961 r. w sprawie czynów społecznych oraz pomocy Państwa w ich organizowaniu i realizacji*⁵. Według niej zadania podejmowane w ramach czynów społecznych były finansowane przez państwowe i spółdzielcze zakłady pracy, organizacje społeczne, ale również poprzez wkład własny ludności, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów miejscowego pochodzenia. Zadania te dotyczyły zazwyczaj budowy, przebudowy i konserwacji dróg publicznych, placów, parków, chodników, remiz strażackich, budynków służby zdrowia, żłobków, obiektów sportowych (baseny, boiska), placów zabaw, szkół, świetlic, bibliotek a nawet budowy mieszkań dla nauczycieli⁶.

Innym rodzajem czynu społecznego były ogólnopartyjne czyny społeczne i produkcyjne. Potocznie nazywano je „dniem czynu partyjnego”, „czynem partyjnym” bądź „niedzielą czynu partyjnego”. Po raz pierwszy zorganizowany został przez ekipę Edwarda Gierka 30 września 1973 r⁷. Według *Polskiej Kroniki Filmowej*, w ostatnią niedzielę września 1973 r. ponad dwa miliony ludzi w całym kraju pracowało przy porządkowaniu ulic, budowie dróg, w fabrykach itp. Miało to na celu rozpowszechnianie propagandy, która stanowiła nieodłączny element kształtowania się wizerunku grupy a także obrazu PZPR⁸.

Województwo białkopodlaskie było jednym z wielu, w których taka inicjatywa była realizowana. Miasto Biała Podlaska oraz wszystkie podległe gminy⁹

² B. Jałowiecki, *Lokalne ruchy społeczne w perspektywie procesów globalnych*, [w:] *Rozwój regionalny – rozwój lokalny – samorząd terytorialny*, red. P. Dutkiewicz, G. Gorzelak, tom 11, Warszawa 1988, s. 9.

³ Z. Zblewski, *Abecadło Peerelu*, Kraków 2008, s. 36.

⁴ Uchwała z dnia 17 grudnia 1955 r. w sprawie czynów społecznych oraz pomocy Państwa w ich organizowaniu i realizacji, M.P., 1955, nr 4, poz. 30.

⁵ Uchwała z dnia 20 września 1961 r. w sprawie czynów społecznych oraz pomocy Państwa w ich organizowaniu i realizacji, M.P., 1961, nr 80, poz. 333.

⁶ Ibidem.

⁷ B. Jałowiecki, *op. cit.*, s. 97-98.

⁸ „Dla wspólnego dobra”, *Polska Kronika Filmowa*, 30 września 1973 r. <http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/10112> (dostęp: 15.07.2021).

⁹ Gminy województwa białkopodlaskiego: Biała Podlaska, Międzyrzec Podlaski, Parczew, Radzyń Podlaski, Łosice, Terespol, Czemierniki, Dębowa Kłoda, Drelów, Hanna, Huszlew, Jabłoń, Janów Podlaski, Kodeń,

zobowiązane zostały do planowania oraz raportowania o przedsięwzięciach realizowanych na danym terenie w ramach czynów społecznych i partyjnych. Program realizacji czynów społecznych opracowywany był na cały rok i składał się z części opisowej oraz tabelarycznej, w których zawarte były informacje takie jak: wartość czynów społecznych, źródła finansowania (wkład ludności, fundusz gminy, dotacje budżetowe, inne dotacje). Widoczny był także podział na poszczególne sektory (drogi publiczne, gospodarka komunalna i mieszkaniowa, rolnictwo i leśnictwo, ochrona zdrowia, kultura, kultura fizyczna i turystyka, oświata i wychowanie, pożarnictwo, inne czyny społeczne)¹⁰.

Według sprawozdania dotyczącego realizacji czynów społecznych Wojewódzkiej Komisji Planowania, działającej przy Urzędzie Wojewódzkim w Białej Podlaskiej, szczególny nacisk położono na przyspieszenie budownictwa dróg lokalnych oraz zakończenie rozpoczętych już robót. Wieloletnie zaniedbania uniemożliwiały swobodne dojazdy do szkół, ośrodków zdrowia czy punktów skupu płodów rolnych¹¹. Problem ten dotyczył wszystkich mieszkańców wsi, mniejszych miejscowości a także miast. Większość nowopowstałych ośrodków wojewódzkich, w tym województwa białkopodlaskiego, nie posiadało dostatecznej ilości nawierzchni, nie wspominając o brakach infrastrukturalnych¹². Efektem realizacji czynów społecznych w zakresie budownictwa drogowego było wybudowanie w 1975 r. 70 km lokalnych dróg utwardzonych. Plan na 1976 r. zakładał wybudowanie 90 km, lecz finalnie wybudowano w sumie 39,5 km. Nie wykonanie w pełni określonych przez program zadań spowodowane było głównie brakiem środków finansowych oraz utrudnionym dostępem do materiałów budowlanych. Posiadane rezerwy na propagowanie czynów społecznych nie pokrywały zazwyczaj nawet najpilniejszych potrzeb. Wg raportu, największym zaangażowaniem w prowadzeniu budownictwa drogowego wykazały się m.in., gminy Biała Podlaska (4,8 km dróg utwardzonych), Wołyń (4,1 km), Terespol (2,9 km), Milanów (2 km), Radzyń Podlaski (1,75 km), Sarnaki (1,75 km) i Kąkolewnica (1,6 km). Najczęściej budowano drogi łączące mniejsze miejscowości z ośrodkami gminnymi (np. Wyczółki – Piszczac, Kołczyn – Rokitno, Zieleniec – Milanów), oraz drogi między gminami (np. Podedwórze – Jabłoń)¹³.

W rolnictwie i leśnictwie na terenie województwa w 1976 r. w ramach czynów społecznych wysadzono 286 tys. sztuk drzew i krzewów. Najwięcej w Białej Podlaskiej (17900 szt.), Podedwórzcu (15000 szt.), Łosicach (11710 szt.), Drełowiu (10000 szt.), Sosnowcu (9000 szt.), Międzyrzeczu Podlaskim (8650 szt.), Ulanie-Majoracie

Komarówka Podlaska, Konstantynów, Kąkolewnica Wschodnia, Leśna Podlaska, Łomazy, Milanów, Olszan-ka, Piszczac, Platerów, Podedwórze, Rokitno, Sarnaki, Siemień, Sławatycze, Sosnowka, Stara Kornica, Tuczn-a, Ulan-Majorat, Wisznice, Wołyń, Zalesie.

¹⁰ Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim, Urząd Wojewódzki w Białej Podlaskiej (dalej: APLOR, UW), sygn. 267, k. 1-4, Wieloletnie i roczne plany czynów społecznych, 1976/77.

¹¹ Ibidem, sygn. 271, k. 10, Realizacja czynów społecznych – sprawozdania, 1976/77.

¹² M. Nikoniuk, *Problemy rozwoju województwa białkopodlaskiego w początkowym okresie funkcjonowania (1975-1979)*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny”, t. 18, 2020, s. 78.

¹³ APLOR, UW, sygn. 271, k. 10-12.

(8500 szt.), Łomazach (8000 szt.)¹⁴. W gospodarce komunalnej i mieszkaniowej na terenie miast i wsi w 1975 r. wybudowano i utwardzono 5647 metrów ulic w tym: 3717 w Białej Podlaskiej (Reymonta, Żwirki i Wigury, Matejki, Robotniczej). W gminie Janów Podlaski w 1976 r. wybudowano pięć przystanków autobusowych oraz utwardzono perony przystanku kolejowego w Sitnem (gm. Międzyrzec Podlaski)¹⁵. Zakończono również budowę szkoły podstawowej w Berezie (gm. Międzyrzec Podlaski) oraz przeprowadzono remont w 14 szkołach podstawowych i Liceum Ogólnokształcącym w Milanowie. W maju 1976 r. zakończono budowę domu nauczyciela w Drelowie. W zakresie kultury realizowana została budowa Miejskiego Ośrodka Kultury w Międzyrzeczu Podlaskim. W Ratajewiczach, Szpakach i Lisio-wólce kontynuowano budowę domów kultury. Przeprowadzono również remonty 8 obiektów kulturalnych m.in.: domu ludowego w Szóstce, świetlic w Rudnie, Radczu, Ostrowie, Czuchlebach i Gminnego Ośrodka Kultury w Ulanie-Majoracie. W zakresie kultury fizycznej i turystyki czynem społecznym przeprowadzono modernizację stadionu w Terespolu oraz zmodernizowano i wybudowano kilkadziesiąt boisk sportowych w ośrodkach gminnych na terenie szkół. Rozpoczęto również budowę dwóch gminnych ośrodków sportu w Łomazach i Komarówce Podlaskiej. Obiekt w Komarówce Podlaskiej miał być ówczesnie pierwszym w województwie białkopodlaskim Gminnym Ośrodkiem Sportu i Rekreacji¹⁶.

W ochronie przeciwpożarowej w 1976 r. zrealizowano budowy 16 strażnic Ochotniczych Straży Pożarnych, m.in. 3 strażnic na terenie gminy Radzyń Podlaski: w Branicy Radzyńskiej, Paszkach Małych i Rzewuszkach. Przeprowadzone zostały także remonty 25 remiz strażackich, m.in. w Zakrzu, Dębowej Kłodzie, Wierzchowicach, Wyhalewie, Olszynie, i Klonownicy¹⁷. W ramach pozostałej grupy czynów społecznych zrealizowana została budowa gmachów administracyjnych dla Urzędu Miasta i Gminy w Radzynie Podlaskim (zakończono w 1976 r.) oraz Urzędu Gminy w Ulanie-Majoracie¹⁸.

W latach 1977-1978 w województwie białkopodlaskim zakres czynów społecznych obejmował wybudowanie kilkadziesiątu nowych ulic, w tym 4,5 km w Białej Podlaskiej, oraz 9 km chodników w województwie białkopodlaskim¹⁹. W sumie wybudowano ponad 100 km nawierzchni utwardzonych (m.in., Sielczyk – Sidorki, Dokudów – Ortel, Kodeń – Kopytów, Kąkolewnica – Wycznanka, Łosice – Nowosielec, Horodyszcze – Polubicze), podbudowę na 98 km dróg gruntowych. Przekazano do użytku 6 remiz strażackich (w Janowie Podlaskim, Dębowicy Małej, Uhninie, Kostomołotach, Turowie i Czosnówce) a 25 pozostawało w budowie (m.in. w Branicy Radzyńskiej, Międzyrzeczu Podlaskim, Łomazach, Rowinach, Dubowie, Sworach, Kodeńcu, Dębowej Kłodzie, Kołczynie, Rzewuszkach, Kożuszkach. W zakresie ochrony zdrowia i oświaty nadal kontynuowano budowę ośrodka zdrowia

¹⁴ Ibidem, k. 13.

¹⁵ Ibidem, k. 13-14.

¹⁶ Ibidem, k. 14-15.

¹⁷ Ibidem, k. 16.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem, k. 34.

w Kodniu i Kornicy oraz żłobka w Radzynie Podlaskim. Wiejskie domy kultury w Sapiehowie, Międzyrzeczu Podlaskim, Hannie, Dubowie i Kołczyńcu także pozostawały w trakcie budowy²⁰.

Jesteśmy współgospodarzami naszego Osiedla

**Wszyscy bierzemy udział
w porządkowaniu i upiększaniu
naszego Osiedla**

Zarząd Białskiej Spółdzielni Mieszkaniowej
„ZGODA“ w Białej Podlaskiej serdecznie zaprasza
mieszkańców bloku nr _____ do wzięcia udziału
w czynie społecznym.

Termin _____ *B. kwiecień* _____ godz. _____ *16⁰⁰*

Miejsce zbiórki _____ *Prac. blokowa.*

Zakres prac _____ *Porządkowanie osiedla.*

Kierować pracami będzie Ob. _____ *Chęstowski Z.*

Osoby posiadające własny sprzęt (szpadle,
łopaty, grabie) proszone są o wzięcie go ze sobą.
Pozostałe osoby otrzymają sprzęt spółdzielczy.

Zachęcamy do masowego udziału w czynie
społecznym.

Zarząd B.S.M. „Zgoda“

Dok. 1. Komunikat zachęcający mieszkańców Białej Podlaskiej do wzięcia udziału w czynie społecznym. Źródło: Zbiory Działu wiedzy o Regionie, Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej.

Do najważniejszych efektów rzeczowych zrealizowanych od 1979 r. do wprowadzenia stanu wojennego na terytorium Polski, zaliczyć należy modernizację i budowę ponad 200 km dróg utwardzonych (m.in. w Komarówce Podlaskiej wykonano

²⁰ Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim, Wojewódzka Rada Narodowa w Białej Podlaskiej (dalej: APLOR, WRN), sygn. 14, bez paginacji (dalej: bp), Protokoły z sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej, 1979.

drogę dojazdową do stadionu, którego budowę zainicjowano i prowadzono w poprzednich czynach społecznych oraz drogę na trasie Zahorów – Kodeń czy Dobryń Mały – Zalesie)²¹. W Białej Podlaskiej ułożono kilkadziesiąt metrów chodników, nawierzchni z trylinki²² oraz zakładano pasy zieleni. W ówczesnym czasie skupiono się głównie na budowie i modernizacji ulic miejskich. Przykład może tu stanowić ul. Zamkowa w Białej Podlaskiej, ponieważ wtedy tworzyła jeden z ważniejszych węzłów komunikacyjnych miasta. Ponadto oddano do użytku ośrodek zdrowia w Kornicy Starej, przedszkole, żłobek i szpital w Radzynie Podlaskim, w Huszlewie przygotowano plac pod budowę ośrodka zdrowia²³.

Fot. 1. Czyn partyjny. Porządkowanie i układanie chodnika przy Alei Tysiąclecia w Białej Podlaskiej, 21 V 1978 r. Źródło: Zdjęcie ze zbiorów Działu Wiedzy o Regionie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej. Autor fotografii: H. Bojanowski.

Pochodną formą czynów społecznych były czyny partyjne. Organizowane one były raz do roku (w latach 1975-1980) zazwyczaj w dni wolne od pracy – zawsze pod egidą PZPR lub związków zawodowych – wtedy nazywano je czynami produkcyjnymi²⁴. Data czynu partyjnego ustalana była odgórnie przez Biuro Polityczne Komitetu Centralnego PZPR. Na szczeblu miast i gmin egzekutywy komitetów miejskich (KM), komitetów miejsko-gminnych (KM-G) i komitetów gminnych (KG) partii organizowały zabezpieczenie organizacyjne, powołując zespoły, które odpo-

²¹ Ibidem, sygn. 16, bp, Protokoły z sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej, 1980.

²² Trylinka – sześciokątna płyta betonowa

²³ *Nowe arterie komunikacyjne i obiekty użyteczności publicznej w woj. białkopodlaskim*, „Sztandar Ludu”, nr 215, 1979, s. 1-2.

²⁴ Czyny produkcyjne – wykonywanie dodatkowej, ponadplanowej produkcji.

wiedzialne były za przygotowanie i przeprowadzenie czynu. Komitet Wojewódzki sprawował bezpośredni nadzór nad przygotowaniami do czynu w terenie. Każdy, coroczny czyn partyjny zawsze był skrupulatnie planowany i kontrolowany przez władze. Naczelnicy miast i wsi, zobowiązani byli do raportowania ilości uczestników, rodzaju prac, liczbie obiektów, na których pracowano, ilości przepracowanych godzin a także oceniali atmosferę społeczną panującą wśród uczestników²⁵.

Fot. 2. Czyn partyjny. Porządkowanie ul. Zamkowej w Białej Podlaskiej, 23 IX 1979 r. Źródło: Zdjęcie ze zbiorów Działu Wiedzy o Regionie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej. Autor fotografii: H. Bojanowski.

W województwie białkopodlaskim po raz pierwszy Dzień Ogólnopartyjnego Czynu Społecznego i Produkcyjnego odbył się 16 maja 1976 r. Tego dnia pracowało ponad 21 tys. osób, w tym: 14 tys. członków PZPR, 1200 członków Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (ZSL), 1000 członków Stronnictwa Demokratycznego (SD) i 6200 osób bezpartyjnych. W trzech miastach województwa: Białej Podlaskiej, Międzyrzeczu Podlaskim i Radzynie Podlaskim, prace wykonywane były na 14 odcinkach i koncentrowały się głównie na robotach drogowych. W pozostałych gminach województwa skupiono się na budowie i remontach dróg dojazdowych do Urzędów Gmin oraz dróg łączących poszczególne wsie, zadrzewianiu i zalesianiu, remoncie obiektów sportowych i kulturalnych oraz pracach porządkujących osie-

²⁵ Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Białej Podlaskiej (dalej: APLOR, KW PZPR), sygn. 346, k. 4-6, Dokumentacja przebiegu czynu partyjnego, 1976.

dla mieszkaniowe. W Sarnakach i Drelowie zaorano i przygotowano zasiewy 20 ha ziemi. W czynie produkcyjnym pracowali członkowie i kandydaci partii w czterech zakładach pracy. Pracownicy PKP Małaszewicze podsypali 2 km torów i ułożyli 300 m kabla podziemnego²⁶ – wraz z kolejarzami pracowali przedstawiciele załóg takich instytucji jak „Polcarga”, C. Hartwing i Urzędu Celnego²⁷. Robotnicy Mieszalni Pasz w PGR Kostomłoty wykonali 15 ton mieszanki, w Zakładzie Gospodarczym WZGS (Wojewódzki Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”) w Międzyrzeczu Podlaskim wyprodukowano płytki chodnikowe i krawężniki o wartości 52 tys. zł. W czynie wzięli udział również pracownicy Zakładu Produkcyjnego Spółdzielni Ogrodniczej w Sarnakach²⁸.

W kolejnych latach czyny partyjne odbyły się kolejno: 15 maja 1977 r., 21 maja 1978 r., 23 września 1979 r. i 18 maja 1980 r. Zawsze w niedzielę. Za każdym razem towarzyszyła im podobna forma. Budowano i remontowano drogi, układano chodniki, zakładano zieleńce, remontowano szkoły, domy kultury, porządkowano place przy budynkach użyteczności publicznej itd. Nierzadko zdarzało się tak, że trwały one więcej niż jeden dzień²⁹. Towarzyszyła im oprawa propagandowa, zazwyczaj w postaci transparentów. Pracowano pod hasłami: „Młodzież z Partią”, „We wspólnym trudzie dla wspólnego dobra”, „Najpiękniejszą mową jest czyn”, „Funkcjonariusze Milicji Obywatelskiej w Służbie Narodu i Partii”, „Jesteśmy gospodarzami kraju, wszyscy za Polskę odpowiadamy” i wieloma innymi. Miały zachęcać całe miasta i wsie do pracy na rzecz ogółu. Komitety, które rozpoczynały prace bez żadnej oprawy propagandowej, były natychmiastowo upominane i wzywane do ich wywieszenia. Udział członków i kandydatów PZPR był zawsze obowiązkowy, dodatkowo włączano do prac członków sojusznicznych stronnictw politycznych oraz młodzież należących do różnych organizacji³⁰.

Złote czasy czynów społecznych i partyjnych przypadły na lata 60. i 70. XX w., później narastał już coraz większy konflikt pomiędzy kierownictwem partii a robotnikami i pozostałą częścią społeczeństwa. Inicjowano je wtedy na dość dużą skalę, ponieważ miały stać się symbolicznym wyrazem więzi kierownictwa partyjno-państwowego ze społeczeństwem³¹. Przede wszystkim jednak była to idea wykorzystywana przez komunistów do manifestacji poparcia dla centralnych lub lokalnych władz partyjnych. W czynach uczestniczyli nie tylko pracownicy miejscowych zakładów pracy czy osoby należące do partii. Brali w nich udział niemal wszyscy – uczniowie, nauczyciele, dzieci, lekarze, pielęgniarki, harcerze itd.³² W całej Polsce setki tysięcy ludzi „dobrowolnie” poświęcało swój czas wolny jednemu z dziwactw komunizmu. Chociaż po czynach społecznych pozostawały lokalnie realne wyniki, w skali gospodarki państwa nie stanowiły one jakiegoś znaczącego

²⁶ Ibidem, k. 31.

²⁷ *Czyn partyjny przykładem pożytecznego i wzorowo zorganizowanego działania w imię społecznego dobra*, „Sztandar Ludu”, nr 111, 1976, s. 2.

²⁸ APLOR, KW PZPR, k. 31-32.

²⁹ *Manifestacja jedności*, „Trybuna Zakładowa”, nr 11, 1980, s. 1.

³⁰ Ibidem, APLOR, KW PZPR, sygn. 349, k. 5.

³¹ B. Jałowicki, *op. cit.*, s. 10.

³² Z. Zblewski, *op. cit.*, s. 36.

wkładu. Jeszcze mniejszy był on w przypadku tzw. czynów partyjnych. Jednakże nie chodziło tu przecież o szlachetny odruch, o pracę przynoszącą realny pożytek, lecz o manifestację posłuszeństwa. Propaganda wykorzystywała czyny partyjne jako przejaw poparcia dla komunistów i partii³³.

BIBLIOGRAFIA CYTOWAŃ:

- Jałowiecki B., *Lokalne ruchy społeczne w perspektywie procesów globalnych*, [w:] *Rozwój regionalny – rozwój lokalny – samorząd terytorialny*, t. 11, red. P. Dutkiewicz, G. Gorzelak, Warszawa 1988.
- Czyn partyjny*, 29.04.2014, <https://historia.interia.pl/historia-na-fotografii/zdjecie,iId,1480710,iAId,117544> (dostęp: 15.07.2021).
- Czyn partyjny przykładem pożytecznego i wzorowo zorganizowanego działania w imię społecznego dobra*, „Sztandar Ludu”, nr 111, 1976, s. 2.
- Dla wspólnego dobra*, Polska Kronika Filmowa, 30 września 1973 r., <http://repozytorium.fn.org.pl/?q=pl/node/10112> (dostęp: 15.07.2021).
- Manifestacja jedności*, „Trybuna Zakładowa”, nr 11, 1980.
- Nikoniuk M., *Problemy rozwoju województwa białskopodlaskiego w początkowym okresie funkcjonowania (1975-1979)*, [w:] „Radzyński Rocznik Humanistyczny”, t. 18, 2020.
- Nowe arterie komunikacyjne i obiekty użyteczności publicznej w woj. białskopodlaskim*, „Sztandar Ludu”, nr 215, 1979, s. 1-2.
- Zblewski Z., *Abecadło Peerelu*, Kraków 2008.

³³ *Czyn partyjny*, 29.04.2014, <https://historia.interia.pl/historia-na-fotografii/zdjecie,iId,1480710,iAId,117544> (dostęp: 15.07.2021).